

AF MICHAEL H. CLEMMESSEN

Byrettens udsendte danske soldat er dannet i overensstemmelse med den juridiske professions aktuelle tidsånd: modig, høflig, distanceret, velovervejet og villig til uden tøven eller tvivlsom optræden at risikere liv og lemmer for ophøjede principper.

Hommel-dom: Ideal med tilbagevirkende kraft

BYRETTENS præmisser for dommen over Annemette Hommel vil blive læst og sandsynligvis få betydelig indflydelse uden for Danmark. Det gælder ikke mindst i lande som Tyskland, Spanien, Holland samt de andre nordiske lande. Dommen er imidlertid problematisk på tre væsensforskellige områder.

For det første vil forsøg på at regulere optræden i et krigsområde gennem strammere tolkninger af konventionerne altid indebære en betydelig risiko for, at deres ønskede positive virkninger undergraves. Dvs. at stramningen virker stik mod sin hensigt, fordi den bliver endnu vanskeligere at indpasse i operationens umiddelbare virkelighed. Afstanden mellem det ideelle og realiteterne bliver for stor.

For det andet kan danske styrker herefter kun operere under kommando af styrker fra lande, der formelt accepterer den nu helt en tydige danske tolkning af konventionernes krav til behandling af tilbageholdte civile. Tolkningen er også bindende for behandlingen af tilbageholdte, vi afleverer til videre afhøring hos den større allierede. Kan vi eksempelvis nu aflevere en tilbageholdt til f.eks. briter, der ikke umiddelbart er bundet af byrettens tolkning?

En mistænkelig civil, der tilbageholdes af danske tropper, skal herefter under hele forløbet altid behandles høfligt og respektfuldt, idet man skal gå ud fra, at vedkommende kan være uskyldig. Han kan ganske vist også være en normal kriminel, en civilklædt kombattant eller en terrorist, der lige har dræbt andre civile, allierede eller danske: Men vi må som i Danmark gå ud fra, at han kan være uskyldig, og få ham til at føle sig tryk på trods af den fundamentalt stressende situation som tilbageholdt. Det er vort ansvar.

For det tredje blev Annemette Hommel dømt på et grundlag og en klar tolkning af konventionerne, der først blev etableret med dommen. Det vil reelt logisk og moralsk (men måske ikke juridisk?) sige, at hun blev dømt med tilbagevirkende kraft, som det danske retsvæsen senest gjorde under retsopgøret efter besættelsen - og derefter siden har skammet sig dybt over. Hun måtte åbenbart kendes skyldig for at skaffe klarhed.

Man kan selvfølgelig altid blive dømt, selv om man mangler kendskab til loven. Men kan den anklagede med rimelighed kendes skyldig, når ingen kunne give den søgte vejledning i tolkningen af konventionerne? Det kunne som bekendt ingen i det danske forsvar i sommeren 2004, uanset hvad dommerne mener ville have været rimeligt. Ingen kunne eller ville dengang bibringe hende dommens tolkning af konventionerne, ingen på det ansvarlige Forsvarsakademi, ingen af de relevante juridiske rådgivere og chefer. Det er desværre min vurdering, at heller ikke vore nærmeste allieredes myndigheder ville have haft evnen eller viljen til at svare med byrettens klarhed, hvis de

var blevet konsulteret. Det var vanskeligt at erkende og tage konsekvensen af, at englernes side også kunne være besættelsesmagt.

Med dommens grundige præmisser fik Annemette Hommel endelig svar på sine vedvarende forsøg på at få vejledning. Endelig, men for sent var der en foresat og oven i købet hjemlig myndighed, der tolkede Genève-konventionens bestemmelser for behandling og udspørgen af de tilbageholdte.

Uanset, hvordan landsrettens afgørelse vil blive, har byretten skabt en basis, som forsvarrets styrker i fremtiden vil anvende som grundlag for sine procedurer under operationer som i Irak og Afghanistan. At dette grundlag er i nøje overensstemmelse med politikerudtalelser fra såvel regering som opposition, viser udtalelser og forløb, siden Hommel blev hjemsendt og chefgruppen i Irak hjemkaldt.

DOMMEN udtrykker udviklingen i juristers rolle i perioden efter den kolde krig. Fra indsatsen i eks-Jugoslavien har de fået en nøglerolle i såvel planlægning som gennemførelse af internationale operationer. De militære chefer er nu stærkt afhængige af juridisk rådgivning i bedømmelsen af det ofte uklare og tvetydige politiske mandat for operationen samt de handleregler - »Rules of Engagement« - som skal kontrollere styrkens indsats.

Da hjemlige politikeres og befolknings engagement i landets militærs indsats i fjerne lande altid må være forbeholden og begrænset, har alle involverede militære chefer et reelt behov for jurister til at dække ryggen og legemsdelen lige herunder.

Den uundgåelige afhængighed har hos den hurtigt voksende gruppe dygtige jurister, der beskæftiger sig med folkeretten under krig, skabt et magtgrundlag for at realisere det mål, som altid og naturligt har domineret den bedste del af standens opfattelse af sin rolle i forhold til krigsførelse: man skal i størst mulig udstrækning begrænse de lidelser, som civile og andre magtesløse kunne udsættes for. Det skal ske ved at lægge en stadig mere veldefineret og hæmmende ramme for militære styrkers optræden.

Juristers tolkning af internationale retsregler er normalt ikke vejledt og korrigeret fra politisk side. Her er juristerne langt friere stillet end i deres tolkning af de nationale love. Dette finder de fleste jurister hensigtsmæssigt og politikere bekvemt.

Tidligere var en udvikling mod en stadig strammere og mere entydig tolkning af konventionerne ikke tænkelig. De militære styrkers hovedindsats var under større krige, hvor nationens vitale interesser var på spil. En meget stram tolkning af de internationale retsregler ville kunne hindre, at styrkerne blev indsat effektivt, den ville kunne øge risikoen for et katastrofalt nederlag. Alle forstod og accepterede, at der under de kaotiske og ekstremt stressende krigshandlinger ville ske forfærdelige ting, herunder i »varmt blod«. Det måtte desværre ses som uundgåeligt. Man koncentrerede sig om at retsforfølge ekstrem optræden, som My-Lai-massakren under Vietnamkrigen, der i afgørende grad overskred de accepterede amerikanske normer for landstyrkers optræden under krig.

BYRETTEEN har optrådt i overensstemmelse med den juridiske professions aktuelle tidsånd og selvopfattelse. Man har skabt en tolkning af de relevante dele af konventionerne, der passer til et vesteuropæisk demokratis forventninger til dets soldater under interventionsoperationer: perfekte repræsentanter for vore samfund, modige, høflige, distancerede og altid velovervejede, villige til

uden tøven eller tvivlsom optræden at risikere liv og lemmer for ophøjede principper. Dette uanset om fjernsynsegnet optræden kan medføre mindre militær effektivitet samt i værste fald øge risikoen for tab, fordi den misforstås i missionsområdets kultur. Hvis virkeligheden i operationsområdet gør, at opgaverne ikke kan løses inden for tolkningens rammer, accepterer man skuffet dette og trækker sig ud, uanset konsekvenserne.

Efter at jeg i to perioder fordelt over godt 15 år havde været ansvarlig for integrationen af folkeretten i undervisning og øvelser i den videregående uddannelse af officerer, stod det klart, at der hverken i Danmark eller internationalt indtil 2004 fandtes en afklaret, af både jurister og militære forstået og accepteret tolkning af, hvordan konventionerne kunne anvendes bedst og korrekt i konfliktsituationer, de ikke blev skrevet for at regulere.

Hommel søgte fra forskellig side vejledning i håndteringen af civile, der kunne være civilklædte kombattanter eller terrorister, men det danske forsvar med dets kommandomyndigheder og specialister kunne ikke hjælpe. Det er heller ikke klarhed, der har præget den interne diskussion i Forsvaret i det seneste halvandet år.

Annemette Hommel er ved dommen kendt skyldig for handlinger i 2004. Det sker for at understrege en tolkning, der måske kan blive et bredt accepteret, civiliseret og legitimeret grundlag for Vestens militære indsats under fredsskabende og stabilitetsbyggende operationer i fremtiden.

Dette resultat burde være opnået uden en symbolsk ofring af et godt og samvittighedsfuldt menneske.